Valerius DE SAEDELEER (1876-1941)

De kerk van Latem, 1893. (98 x 76 cm)

In dit vroege werk uit 1893 ontvouwt zich een opmerkelijk spanningsveld tussen het alledaagse en het sacrale. De compositie is zorgvuldig uitgebalanceerd en bijna klassiek gecentreerd: het gezichtspunt ligt stabiel in het midden, waardoor het picturale zwaartepunt vanzelf samenvalt met het dominante verticale element – de dorpskerk van Latem. De toren rijst op tegen een egaal, haast onbewogen blauwgrijs zwerk, dat de architectuur scherp laat profileren en haar onttrekt aan het toevallige. Die homogene lucht ontdoet de scène van atmosferische anekdotiek en opent de mogelijkheid tot een spirituele lezing: de kerk verschijnt niet louter als gebouw, maar als ordenend principe.

Op de voorgrond situeert zich echter een geheel andere werkelijkheid. De moestuin, omgeven door schuttingen, koterijen en lage bijgebouwen, draagt het stempel van het dagelijkse bestaan. Het is een terrein van arbeid, van omheining, van particulier gebruik. De donkere kippen die het erf bevolken, versterken dat gevoel van aardse nabijheid. De horizontale geleding van tuin en bijgebouwen contrasteert met de verticale aspiratie van de toren, waardoor een subtiele spanning ontstaat tussen het tijdelijke en het verhevene.

Dit werk situeert zich precies op een kantelmoment in De Saedeleers ontwikkeling. Hoewel de schildertrant nog geworteld is in een nuchter, haast Vlaams realisme – met aandacht voor materie, structuur en concrete situering – kondigt zich reeds een andere sensibiliteit aan. De kerk domineert niet alleen ruimtelijk, maar ook ideëel: ze overschaduwt het particuliere domein en structureert het beeld als een moreel of metafysisch referentiepunt.

Hier balanceert De Saedeleer op de snijlijn tussen observatie en contemplatie, tussen realisme en een ontluikend symbolisme dat hij in zijn latere Leie-landschappen verder zou abstraheren en vergeestelijken.

Belangrijk is bovendien de biografische context: het schilderij ontstaat nauwelijks enkele maanden nadat De Saedeleer zijn intrek had genomen in het bescheiden hoevetje aan de Leie, op een boogscheut van deze kerk. Het werk kan daarom gelezen worden als een eerste positionering – letterlijk en figuurlijk – van de kunstenaar in Latem. Hij schildert niet het pittoreske dorp, maar zijn directe leefomgeving, met de kerk als onvermijdelijk ankerpunt. De blik is nog die van de nieuwkomer: registrerend, maar reeds zoekend naar een ordenend, spiritueel kader.

In die zin vormt dit doek een prelude op het latere oeuvre: het landschap als drager van tijdloosheid, als ruimte waarin het zichtbare langzaam transformeert tot een innerlijke constructie. *(RVL)*

